

Додаток №16. Фотовиставка «Соляний промисел на Кінбурні» в Очаківському військово-історичному музеї ім.Суворова. Травень 2018 р. Фото Агафонові В.

УДК 622.4:001.4

Володимир Білецький

Доктор технічних наук, професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Дійсний член НТШ.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОЛЕ ГІРНИЧИХ НАУК – УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ, ЕНЦИКЛОПЕДИЧНА СПРА- ВА, НАУКОВІ ЖУРНАЛИ

Постановка проблеми. Інформаційний простір – за висловом мовознавця Михайла Горбаневського «світ імен та назв» – через інтернет, телебачення, книги, журнали тощо відіграє все більшу роль в життєвому циклі сучасної людини, пронизує всю її діяльність та формує інформаційний спосіб життя. Стан фахової, зокрема галузевої, термінологічної та енциклопедичної справи визначає рівень освіти, науки й культури будь-якої країни, народу. Саме тому кожна держава дбає про стан фахової мови, відображеної в освітніх і галузевих стан-

дартах, причому стандартизація термінології вважається важливим чинником утвердження державності країни. Фундаментальні енциклопедичні праці також є ознакою культурних досягнень народу, характеристикою розвиненості науки і техніки країни, важливим інтелектуальним підґрунтям освітніх процесів.

В цьому контексті вельми показовим є аналіз розвитку інформаційного поля гірничих наук, а саме української гірничої термінології, енциклопедичної справи, наукової періодики. Для цього аналізу виділемо такі часові періоди: **I. Витоки (до XX ст.); II. XX століття; III. Сучасний період.**

I. Витоки (до XX ст.)

Витоки української гірничої термінології досить давні. Можливо перші терміни ми бачимо в назвах коштовних мінералів і каменів в «Руській Правді» — збірці стародавнього руського права, складеній в Київській державі у XI–XII ст. на основі звичаєвого права. [1]

Термін «*ропа*» — староукраїнська назва нафти, яка зустрічається в писемних джерелах XVI ст. Пізніше, у 1810 р., видано перший урядовий документ — «Декрет Дворової палати» до Гірничого суду в Дрогобичі, що визнавав ропу за мінерал. [2]

В «Лексиконі словенороському» Памво Беринди (1627) маємо багато термінів з наук про землю, які вживаються і сьогодні — *слати-на, нафта* тощо. [3]

Гірничими термінами (*руда, рудня* тощо) в часи Козацької України послуговувалися в своїх Універсалах і українські Гетьмани. [4-6]

Суттєвий внесок у науки про землю зробили діячі старої Києво-Могилянської Академії, зокрема, Інокентій Гізель та Феофан Прокопович. В працях останнього є цілі розділи «Про камені та геми...». [7]

Системний підхід до термінотворчого процесу продовжився і розвинувся Науковим Товариством імені Шевченка з моменту його створення у 1873 р. і особливо реорганізації 1892 р. Головним ініціатором такого перетворення виступив у 1890 році Олександр Барвінський за підтримки Олександра Кониського та Володимира Антоновича. Саме тоді Було створено три секції НТШ, що визначали упродовж більшої частини його історії його структуру: Історично-філософська, Філологічна, *Математично-природописно-лікарська*. Налагоджено видавництво «Записок НТШ». Особливо цікавим був розвиток третьої секції, що охоплювала широкий спектр стислих наук, починаючи від математики до медицини і в рамках якої вперше, в нашій історії почато генерування україномовного наукового продукту в сфері стислих наук, зокрема, гірничих. Тут яскраво виділяються імена математи-

ків Володимира Левицького, Мирона Зарицького, природодослідників Івана Верхратського, Івана Раковського та Миколи Мельника, славетного електротехніка Івана Пулюя, світової слави біохіміка і водночас парламентського діяча Івана Горбачевського, лікарів Євгена Озаркевича, Тита-Євгена Бурачинського. Появилися видатні особистості в нових напрямках стислих наук: Іван Фещенко-Чопівський (металургія), Володимир Кучер, Олександр Смакула, Zenon Храпливий, Остап Стасів (фізика). На новий рівень вийшла географічні студії під проводом Володимира Кубійовича. Засновником модерної енциклопедичної справи слід вважати проф. Івана Раковського. [7-10].

II. XX століття.

З перших кроків відновлення Української держави у XX ст. і заснування Української академії наук (1918 р.) розпочалися процеси систематизації фахової української мови та формування термінологічної бази з різних галузей знань, зокрема з геології та гірництва. Уже 1918 р. вийшов перший том «Матеріалів до української природничої термінології та номенклатури», що свідчить про велике значення цієї роботи для становлення національної освіти та науки.

Важливими кроками на цьому шляху було створення термінологічної комісії Українського наукового товариства (1918 р.) та Інституту наукової мови (1921 р.) і підготовка Всеукраїнською академією наук (ВУАН) системи термінологічних словників з основних напрямків культури, науки й техніки. Гірнична й геологічна секції ВУАН опрацювали й зредагували тисячі термінів, які потрапили до «Словника геологічної термінології», укладач П. Тутковський (1923 р.); «Словника технічної термінології», укладачі Ю. Трихвиль та І. Зубков (1930 р.); «Словника гірничої термінології», укладачі П. Василенко та І. Шелудько (1931 р.) [11 – 13]. Ці словники базувалися на питомо українських термінах, були очищені від русизмів, штамів, зайвих запозичень та непритаманних для української мови форм.

Але навіть у суто культурній і освітньо-науковій автономії України радянські керманичі 1930-х років вбачали ознаки українського державотворення й загрозу для свого існування. До лав «розстріляного відродження» потрапили численні українські науковці та освітяни, зокрема творці української фахової термінології (між інших – укладач «Словника гірничої термінології» П.І. Василенко). Україномовна фахова література та термінологічні словники ВУАН були значною мірою вилучені з освітніх установ і бібліотек та знищені. У виданих у 1950-ті роки російсько-українському геологічному та гірничому словниках зазначалися «провини» словників-попередників ВУАН: «ці

словники мали істотні недоліки, найголовнішим з яких були намагання штучно відірвати українську мову від російської, ввести в ужиток надумані словотвори і терміни, замінити поширені і звичні інтернаціональні терміни вузькими діалектизмами» [14]. Попри задекларовану штучну мету «наблизити українську термінологічну базу до російської», навіть словники АН УРСР 50-х років мали позитивне значення, оскільки суттєво розширили кількість гірничих і геологічних фахових термінів, що відображало розвиток науки і техніки за минулі десятиріччя, й зробили спробу певної уніфікації гірничої термінології. Проте, усі згадані словники були лише російсько-українськими, вони не містили тлумачень і опису поданих гасел.

Першою значною українською енциклопедією, що увібрала в себе сотні статей, пов'язаних з геологією та гірництвом України стала діаспорна «Енциклопедія українознавства», створена під егідою Наукового Товариства ім. Шевченка в Європі за редакцією В. Кубійовича (загальна частина – 1949 – 1952 рр., словникова в 10 томах – 1955–1989 рр.) [15].

Слід зазначити, що запланований ще 1933 р. друк перших томів Української радянської енциклопедії був заборонений радянською цензурою як націоналістичний і лише поява діаспорної «Енциклопедії українознавства» стимулювала розвиток цього значного проекту (у 1959 – 1965 рр. у Києві видано 17 томів енциклопедії за редакцією М. Бажана [16]). Українська радянська енциклопедія містила значну кількість гасел гірничої тематики та геології, здебільшого пов'язаних з Україною.

Переклад українською мовою російської десяти томної «Дитячої енциклопедії» (1961 р.), яка в першому й другому томах розкривала розвиток наук про Землю, а в п'ятому – стисло торкалася питань гірничої техніки, також сприяла систематизації і популяризації гірничих і геологічних знань поміж шкільної молоді [17].

Серед видатних українських термінологічних і енциклопедичних здобутків радянського періоду слід зазначити вихід фундаментального «Мінералогічного словника» Є. Лазаренка та О. Винар (1975 р.) та тритомної «Української географічної енциклопедії» за редакцією О. Маринича (1989 – 1993 рр.). Таким чином географічні й мінералогічні знання мали достатньо розвинену термінологічну систему й енциклопедичні опрацювання, проте чимало окремих геологічних питань і гірничої термінології залишалися недостатньо опрацьованими. Крім того, загальна кількість (за назвами й накладами) україномовних енциклопедичних, наукових і навчальних видань у галузі гірництва та

геології не забезпечувала навіть нагальні освітні потреби (про перехід до широкого застосування української фахової мови в сфері науки й виробництва у 70-80-ті роки не йшлося взагалі).

III. Сучасний період.

Вже в перші роки становлення України як незалежної держави у 1990-х роках за наказами Міністерства освіти і Держстандарту на базі НУ «Львівська політехніка» був створений «Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології», який зробив багато корисного для розвитку й розповсюдження української фахової термінології, проте гірничий напрямок не отримав необхідного забезпечення. Окремі роботи (підготовка словників, базових підручників) вели вчені Національного гірничого університету, Івано-Франківського університету нафти і газу, Донецького національного технічного університету, Криворізького національного університету, НДІ гірничої механіки імені М. М. Федорова та ін. [18 – 20], однак ці праці в своїй більшості не набули системного характеру й значного поширення, значна частина фахівців і студентів, особливо на сході країни, зберігала орієнтацію на російську термінологічну базу й навчальну літературу.

Окремо з цього ряду слід виділити напрацьовки НДІ гірничої механіки імені М. М. Федорова, в якому під керівництвом і за авторством І.Г.Манця видано ряд перекладних українсько-російських та російсько-українських словників.

Значними у 1990-х роках були і серійні роботи Української нафтогазової Академії (Харківська і Львівська авторські групи) та Української гірничої Академії (випуск багатотомної «Бібліотеки гірничого інженера» за редакцією В.Ф.Бизова, Кривий Ріг). Значний внесок у створення національної гірничої терміносистеми в окремих підгалузях зробили окремі автори: В.С.Бойко (Івано-Франківськ) та Р.С.Яремійчук (Івано-Франківськ - Сімферополь), В.М.Орловський, В.Г.Вітрик (Полтава) – у нафтогазовій справі, В.І.Павлишин (Київ) – у мінералогії, В.В.Мирний – у маркшейдерії. У гірництві значний термінологічний і водночас фаховий доробок мають українські вчені: В.О.Смирнов, В.В.Мирний, В.І.Саранчук, П.В.Сергєєв, Б.С.Панов, В.Альохін, Б.І.Кошовський, М.О.Ілляшов, Г.П.Маценко, В.М.Маценко, М.Д.Мухопад, В.М.Савицький (всі – Донецьк), О.А.Золотко, Г.І.Гайко (Луганськ, Київ), В.Г.Суярко (Харків), В.І.Бондаренко, А.Ю.Дриженко, І.К.Младецький (Дніпро), М.І.Сокур (Кременчук), Т.А.Олійник (Кривий Ріг), В.С.Білецький (Донецьк-Полтава-Харків).

Разом з тим, важливою причиною недостатніх темпів підготовки й впровадження україномовної літератури для вищої технічної школи

(зокрема для гірничих спеціальностей) була відсутність системної термінологічної бази й новітніх знань енциклопедичного характеру. Модернізація змісту вищої технічної освіти потребує сучасної термінологічної системи та оновленої інформаційної бази енциклопедичного рівня, яка охоплює широкий реєстр понять і термінів, що відображають гірництво й геологію як цілісний феномен, що розвивається. Здобутки науки й техніки повинні постійно та своєчасно входити в освітній простір, забезпечуючи «кругове навчання» (дослівний переклад терміну «енциклопедія»), тобто – системний широкий погляд на численні, пов’язані між собою галузі діяльності. Особливо це актуально для гірництва, де «коло наук» відрізняється надзвичайно великим розмаїттям і потребує акумуляції сучасних знань і досягнень.

Відповіддю на ці питання часу став вихід циклу праць «Гірнична енциклопедія»¹⁸ [21 – 26], що включає 6 книг на 3832 сторінках формату А4, обсягом 658 друкованих аркушів, які складають два фундаментальних енциклопедичних видання:

1. **«Гірничий енциклопедичний словник» (ГЕС).** Донецьк: «Східний видавничий дім», тт. I–III. Том I – 2001, р., 512 с.; том II – 2002 р., 632 с.; том III – 2004 рік, 752 с. (загалом 1896 с.; 281,4 друк. арк.).

2. **«Мала гірнична енциклопедія» (МГЕ).** Том I – 2004 р., 640 с.; т. II – 2007 р., 652 с.; т. III – 2013 р., 644 с. – Донецьк: «Донбас» тт. I і II; «Східний видавничий дім» т. III (загалом 1936 с.; 371,2 друк. арк.).

Цикл «Гірнична енциклопедія» – це комплексна, міждисциплінарна праця, що систематизує знання у природничих науках про Землю, зокрема, геології, мінералогії, петрографії, гідрогеології, геохімії, геофізики, географії, екології; прикладних технічних науках з видобування та первинної переробки твердих, рідинних і газоподібних корисних копалин, шахтного та підземного будівництва, маркшейдерії та геодезії, а також показує сучасний стан та історію гірничо-геологічної науки й освіти в країнах світу. Крім того, у Циклі праць розкрито актуальні питання геологічного та гірничого законодавства, охорони праці й охорони геологічного докілья при експлуатації надр. «Гірнична енциклопедія» не має вітчизняних аналогів і випереджає за кількістю статей подібні видання слов’янськими мовами.

«Гірничий енциклопедичний словник» містить 12700, а «Мала гірнична енциклопедія» - 17 350 термінологічних та номенклатурних одиниць (частина яких введена у мовний обіг вперше). Статті складають-

¹⁸ Цикл праць «Гірнична енциклопедія» висунений Харківським національним університетом ім. В.Н. Каразіна на здобуття державної премії України в галузі освіти.

ся зі слова–заголовок, після якого наводяться відповідники російською, англійською та німецькою мовами. Статті в стислій, зручній для користування формі вміщують найсучаснішу наукову й науково-технічну інформацію, висвітлюють різні аспекти геологічних наук, розвідки, видобування та первинної переробки корисних копалин, знайомлять з методами наукового пошуку й інженерного проектування, популяризують світові й українські досягнення в зазначених галузях. Цикл включає понад 1,5 тис. ілюстрацій (рисунків, схем, фотографій), чим суттєво покращує розуміння й засвоєння матеріалу. Авторський і редакційний колектив – це понад 100 провідних науковців і практиків у галузі гірництва з більше ніж 30 університетів, науководослідних інститутів, наукових спілок і організацій України, Польщі й Росії.

ГЕС і МГЕ об'єднані в спільний цикл праць «Гірнична енциклопедія», оскільки ГЕС (т. 1, 2) закладає основи термінологічної бази (стислі визначення, дефініції), що була значно збільшена й розвинена в енциклопедичні статті в МГЕ. Крім того, т. 3 ГЕС містить додаткові матеріали енциклопедичного характеру про країни, басейни, родовища, гірничі підприємства, компанії, інститути, університети, наглядові та громадські гірничі організації, які не потрапили до МГЕ. Таким чином обидва видання взаємопов'язані й суттєво доповнюють одне одного.

В Україні видання аналогічного масштабу (за розміром, добором матеріалу, професійним рівнем) з'явилися вперше. Фаховий здобуток Циклу праць – його безумовна сучасність, насиченість новітньою інформацією, науковими й технологічними досягненнями останніх років. В Україні ГЕС і МГЕ знаходяться у вільному доступі на декількох інформаційних порталах, зокрема на престижному [experts.in.ua](http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/gorE.pdf) (<http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/gorE.pdf>), де вже зафіксовано декілька тисяч звернень, а також на безкоштовних сайтах загальноукраїнських та університетських інтернет-бібліотек, науково-освітніх та аналітичних порталів, зокрема: <http://ruthenia.info/>, <http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/jspui/handle/123456789/879> та ін.

На сторінках українського сектора Вікіпедії виконано освітньо-інформаційний експеримент – виставлено понад 15 000 статей з циклу праць «Гірнична енциклопедія», що завдяки їх високій науковій якості, доступності, безкоштовності забезпечило з усіх майже 300 мовних розділів Вікіпедії максимальне розкриття саме українською мовою тем: «Гірництво», «Гірнична промисловість країн світу», «Корисні копалини країн світу», «Історія освоєння корисних копалин країн світу»,

«Геологія і гідрогеологія країн світу» та ін. Таким чином, завдяки імплантації статей «Гірничої енциклопедії» до Вікіпедії значно підвищились можливості дистанційного навчання українського студента-гірника.

Підготовка і випуск друком циклу праць «Гірнична енциклопедія» дозволили створити нове покоління підручників і посібників для студентів вищих навчальних закладів за напрямками підготовки «Геологія», «Гірництво», «Нафтогазова інженерія та технології» кількість яких вже наближається до 200, причому процес залучення ГЕС і МГЕ до опрацювання навчальної та наукової літератури постійно розширюється. Проект «Гірнична енциклопедія» – піонерська робота, яка передбачала підготовку і видання ряду похідних видань (дочірні проекти), які знаходились у взаємодії з основним проектом «Малої гірничої енциклопедії» й розвивали окремі напрямки гірничих знань і технологій. Прикладами таких значимих дочірніх проектів є :

- Тлумачно-термінологічний словник-довідник з нафти і газу: (5-ти мовний укр.-рос.-англ.-фр.-нім.): в 2 т. / В. С. Бойко, Р. В. Бойко. — Київ, 2004—2006. — Т. 1 : А-К: близько 4800 ст. — Київ: Міжнар. екон. фундація, 2004. — 551 с.

- Маценко Г., Білецький В., Шендрік Т. Короткий словник з петрографії вугілля. Донецьк: Схід. видавн. дім. 2011. — 74 с. Зберігається також у Репозитарії ХПІ

- Мінералогічний словник // Укл. Білецький В. С., Омельченко В. Г., Горванко Г. Д. — Маріуполь: Східний видавничий дім, Київ: Книжкова палата України, Івано-Франківськ: 2017. — 488 с.

- Мінералого-петрографічний словник. Книга перша. Мінералогічний словник / Укл.: Білецький В. С., Суярко В. Г., Іщенко Л. В. — Харків: НТУ «ХПІ», Київ: ФОП Халіков Р. Х. 2018. — 444 с.

- Серія нових посібників і підручників зі спеціальностей 184 (Гірництво) та 185 (Нафтогазова інженерія та технології):

- Смирнов В. О., Сергєєв П. В., Білецький В. С. Технологія збагачення вугілля. Навчальний посібник. — Донецьк: Східний видавничий дім, — 2011. — 476 с.

- Смирнов В. О., Білецький В. С. Підготовчі процеси збагачення корисних копалин. [навчальний посібник]. — Донецьк: Східний видавничий дім, Донецьке відділення НТШ, 2012. — 284 с.

- Смирнов В. О., Білецький В. С., Шолда Р. О. Переробка корисних копалин (монографія). Донецьк: Східний видавничий дім. 2013. 600 с.

- Білецький В. С., Смирнов В. О. Моделювання процесів збагачення корисних копалин: (Монографія) — Донецьк: Східний видавничий дім, 2013.- 304 с.
- Сергєєв П. В., Білецький В. С. Комп'ютерне моделювання технологічних процесів переробки корисних копалин (практикум) — Маріуполь: Східний видавничий дім, 2016. — 119 с. ISBN 978—966.
- Білецький В. С., Смирнов В. О., Сергєєв П. В. Моделювання процесів переробки корисних копалин: Посібник / За ред. І. М. Фика. НТУ «Харківський політехнічний інститут», Львів: «Новий Світ-2000», 2020. — 399 с.
- Білецький В. С. Моделювання у нафтогазовій інженерії: навч. посібник / В. С. Білецький ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». — Львів: Новий Світ — 2000, 2021. — 306 с.
- Сокур М. І. Рудопідготовка: дроблення, подрібнення, грохочення: монографія / Сокур М. І., Білецький В. С. Ведмідь І. А., Робота Є. М.. — Кременчук: ПП Щербатих О. В. — 2020. — 494 с.
- Сокур М. І. Екологічна безпека та економіка: монографія // Сокур М. І., Шмандій В. М., Білецький В. С., Бабець Є. К., Мельникова І. Є., Харламова О. В., Шелудченко Л. С. / Кременчук: ПП Щербатих О. В. — 2020. — 238 с.
- Білецький В. С., Олійник Т. А., Смирнов В. О., Скляр Л. В. Основи техніки та технології збагачення корисних копалин: навчальний посібник. — К.: Ліра-К 2020. — 634 с.
- Орловський В. М., Білецький В. С., Вітрик В. Г., Сіренко В. І. Технологія розробки газових і газоконденсатних родовищ. Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, НТУ «Харківський політехнічний інститут». — Львів, Видавництво «Новий Світ — 2000», 2020. — 311 с.
- Шпильовий Л. В. Збагачення ніобієвих руд: монографія / Л. В. Шпильовий, В. С. Білецький, К. Л. Шпильовий ; ред. В. С. Білецький. — Київ: Халіков Р. Х., 2021. — 160 с.
- Орловський В. М., Білецький В. С., Вітрик В. Г., Сіренко В. І. Бурове і технологічне обладнання. Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, НТУ «ХПІ», ТОВ НТП «Бурова техніка», Львів, Видавництво «Новий Світ — 2000», 2021. — 319 с.
- Техніка і технологія збагачення корисних копалин: навчальний посібник для студентів спеціальності 184 «Гірництво» / В. Г. Кравець, В. С. Білецький, В. О. Смирнов ; КПІ ім. Ігоря Сікорського.— Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. — 286 с.
- Орловський В. М., Білецький В. С., Вітрик В. Г. Технологія розробки нафтових родовищ. [Текст]: навч. посіб. для студ. спеціальності 185 «Нафтогазова інженерія та технології» / В. М. Орловський, В. С. Білецький, В. Г. Вітрик; ХНУМГ ім. О. М. Бекетова; НТУ «ХПІ». — Полтава: ТОВ "Фірма «Техсервіс», 2020. — 243 с.

- Білецький В. С., Олійник Т. А., Смирнов В. О., Скляр Л. В. Техніка та технологія збагачення корисних копалин. Частина І. Підготовчі процеси. — Кривий Ріг: Криворізький національний університет. 2019. — 202 с.
- Білецький В. С., Олійник Т. А., Смирнов В. О., Скляр Л. В. Техніка та технологія збагачення корисних копалин. Частина ІІ. Основні процеси. — Кривий Ріг: Криворізький національний університет. 2019. — 212 с.
- Білецький В. С., Олійник Т. А., Смирнов В. О., Скляр Л. В. Техніка та технологія збагачення корисних копалин. Частина ІІІ. Заклучні процеси. — Кривий Ріг: Криворізький національний університет. 2019. — 230 с.
- Білецький В. С., Фик М. І. Основи транспорту природних вуглеводнів / За ред. І. М. Фика. Харків: НТУ ХПІ, 2019. 274 с. Білецький В. С., Фик М. І. /За редак. І. М. Фика. Основи транспорту природних вуглеводнів (підручник). — Харків: НТУ ХПІ, Львів: «Новий Світ- 2000», 2019—274 с.
- Переробка корисних копалин: Підручник / Смирнов В. О., Білецький В. С. — Львів: Видавництво «Новий Світ-2000», 2019. — 607 с.
- Сокур М. І., Білецький В. С. та ін. Підготовка корисних копалин до збагачення: монографія / Сокур М. І., Білецький В. С., Єгурнов О. І., Воробйов О. М., Смирнов В. О., Божик Д. П. — Кременчук: Кременчуцький національний ун-т ім. М.Остроградського, Академія гірничих наук України. ПП Щербатих О. В., 2017. — 392 с.
- Білецький В. С. Основи нафтогазової справи / В. С. Білецький, В. М. Орловський, В. І. Дмитренко, А. М. Похилко. — Полтава: ПолтНТУ, Київ: ФОП Халіков Р. Х., 2017. — 312 с. Видання друге: Білецький В. С. Основи нафтогазової справи / В. С. Білецький, В. М. Орловський, В. І. Дмитренко, А. М. Похилко, Львів: Новий Світ-2000, 2018. — 312 с.
- Білецький В. С., Орловський В. М., Вітрик В. Г. Основи нафтогазової інженерії: Підручник. — Харків: НТУ «ХПІ», Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Київ: ФОП Халіков Р. Х., 2018. 416 с.19

З наведеної розвідки можемо зробити **висновок**, що українська гірнича термінологія має давні витoki, однак, її розвиток протікав складно, що обумовлювалося історичними процесами націєтворення і державотворення. Задачу створення системних гірничих слов-

¹⁹ У цьому переліку за останніх 10-12 років на 70-80% враховані оприлюднені видання Донецької, Кременчуцької, Криворізької, Полтавської, Київської, Харківської шкіл гірництва та нафтогазової інженерії. Це близько 30-40% всіх видань у цих царинах наук (за браком даних не врахована Дніпровська, Івано-Франківська, Житомирська, Одеська та ін. наукові школи).

ників і Гірничої енциклопедії, які увінчують процес формування національної терміносистеми у гірничій галузі, виконано тільки в незалежній Українській державі в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. [27-30]
*Перелік основних журналів гірничого профілю України*²⁰

Назва видання	Країна	Рік заснування	Чисел на рік	Середньорічна кількість стор. статей
А. Розробка та первинна переробка (збагачення) вугільних, рудних та нерудних корисних копалин				
<u>«Відомості Академії гірничих наук України»</u>	<u>Україна</u>	1994	4	240 70—100
<u>«Розробка родовищ (періодичне видання)»</u>	<u>Україна</u>	2013	4	240 70—100
<u>«Вуглехімічний журнал»</u>	<u>Україна</u>	1993	4	280 50—80
<u>«Геотехнічна механіка»</u>	<u>Україна</u>	1993	4	280 50—80
<u>«Геологічний журнал»</u>	<u>Україна</u>	1934	6	
<u>«Гірнича електромеханіка та автоматика»</u>	<u>Україна</u>	1965	2	120—150 70
<u>«Збагачення корисних копалин (періодичне видання)»</u>	<u>Україна</u>	1967	4	680 120
<u>«Известия Донецкого горного института» (Вісті Донецького гірничого інституту)</u>	<u>Україна</u>	1995	2—4	200—400 50—100
<u>«Металлургическая и горнорудная промышленность» (Металургійна та гірничорудна промисловість)</u>	<u>Україна</u>	1960	4	... 120
<u>«Науковий вісник Національного гірничого</u>	<u>Україна</u>	1998	6	360 100

²⁰ Станом на 2019 р.

<u>університету України»</u>				
<u>«Уголь України»</u> (Вугілля України)	<u>Україна</u>	1957	12	... 200
<u>«Геологія і геохімія горючих копалин»</u>	<u>Україна</u>	1991	4	800 – 120
<u>«Геотехнології»</u>	<u>Україна</u>	2017	1	100 – 10
<u>«Буріння»</u>	<u>Україна</u>	2009	4	100 – 15

Література

1. Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі : навч. посіб. / НЮУ ім. Я. Мудрого. - Харків : Право, 2014. – 344 с.
2. Іваницький Є. А. Історія Бориславського нафтопромислового району в датах, подіях, фактах / Є. А. Іваницький, В. Й. Михалевич. – Дрогобич: Добре серце, 1994. – 125 с.
3. Лексіконъ славеноросскій и именъ тлъкованіе / Лексикон славеноросский и толкование имен Год: 1627 // перевидано фотомеханічно В.В.Німчуком в 1961 р.
4. Універсали Івана Мазепи. 1687-1709. Книга друга / Упорядник: Іван Бутич. — Київ, 2006. — 800 с.
5. Універсали Павла Полуботка (1722–1723) / Упорядн. В. Ринсевич // НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського; Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка; Наукове товариство імені Шевченка; Центральний державний історичний архів України. – К., 2008. – 721 с.
6. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича. — Київ-Львів, 2004. — 1088 с.
7. Ф. Прокопович. Філософські твори». I — III тт. — К.: Наукова думка. — 1979.
8. Історія Наукового товариства ім.Шевченка. /Електронний формат <http://ntsh.org/history>
9. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Т. 1: Київ; Львів; Тернопіль: Наукове товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2012. 600 с.
10. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Т. 2: Київ; Львів; Тернопіль: Наукове товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2014. 616 с.
11. Словник геологічної термінології/ Укл. П. Тутковський. – Київ: Державне видавництво України, 1923. – 172 с.
12. Словник технічної термінології. Мірництво/ Укл. Ю. Трихvilів, І. Зубков. – Київ-Харків: Державне видавництво України, 1930. – 168 с.

13. Словник гірничої термінології/ Укл. П. Василенко, І. Шелудько. – Харків: Радянська школа, 1931. – 160 с.
14. Російсько-український гірничий словник/ Укл. О.А. Ковшуля, М.З. Гармаш, М.С. Зільбан. – Київ: Видавництво АН УРСР, 1959. – 272 с.
15. Енциклопедія українознавства в 11 т./ За ред. В. Кубійовича. – Львів: НТШ, 1993-2001 (репринтне відтворення видання 1955-1984 років).
16. Українська Радянська Енциклопедія в 17 т./ За ред. М.П. Бажана. – Київ: Видавництво АН УРСР, 1959-1965.
17. Дитяча енциклопедія в 10 т.: Пер. з рос./ Ред. Благий Д.Д., Варсанов'єва В.А. та ін. – Київ: Радянська школа, 1961-1965.
18. Короткий гірничий словник. – Дніпропетровськ-Київ: Дніпропетровський гірничий інститут. – Інститут системних досліджень. 1993. – 212 с.
19. Тлумачний гірничий словник/ В. С. Білецький, К. Ф. Сапицький, Б. С. Панов [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Білецького ; ДонДТУ, Донец. від-ня Наук. т-ва ім. Т. Г. Шевченка – Донецьк : Новий світ – 1998. – 446 с.
20. Бойко В.С., Бойко Р.В. Тлумачно-термінологічний словник-довідник з нафти і газу. Тт. 1-2, 2004-2006 рр. 560 + 800 с.
21. Гірничий енциклопедичний словник. Т. І. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2001. – 512 с.
22. Гірничий енциклопедичний словник. Т. II. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2002. – 632 с.
23. Гірничий енциклопедичний словник. Т. III. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2004. – 752 с.
24. Мала гірнича енциклопедія. Т. I./ за ред. В.С. Білецького. – Донецьк: Донбас, 2004. – 640 с.
25. Мала гірнича енциклопедія. Т. II./за ред. В.С. Білецького. – Донецьк: Донбас, 2007. – 652 с.
26. Мала гірнича енциклопедія. Т. III./за ред. В.С. Білецького. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2013. – 644 с.
27. Білецький В.С., Яценко Ю.П., Загнітко Ф.П., Манець І.Г. Українська гірнича термінологія: становлення, удосконалення і вживання// Уголь України, – № 12, 2003. – С. 48-50.
28. Фик І.М. «Гірнича енциклопедія» - вагомий внесок у гірничу науку // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна . № 1098. 2013. С. 149.
29. Зуєвська Н.В. Мала гірнича енциклопедія – внесок в українську гірничу освіту, науку, термінологію // Н.В. Зуєвська / Матеріали VI міжнародна науково-технічної конференції «Енергетика. Екологія. Людина». Секція «Перспективи розвитку гірничої справи та підземного будівництва». 36. наук. праць. Вып. 5. – К.: Підприємство УВОІ «Допомога УСІ». – 2014. – С. 137–139.
30. Практика створення української "Гірничої енциклопедії" // Проблеми української термінології: матеріали 6-ї між нар. наук. конф. "Слово-Світ 2000", Львів 19–21 верес. 2000 р. – Л., 2